

DIDACTICA

XVIII

Note de curs

IV

Problema lui înăuntru, înafară I

Legea și creștinismul

George Steiner, V.T.

„...mai pură și mai inaccesibilă simțului comun decât matematicile superioare. Dumnezeu din Tora nu numai că interzice să i se facă chip cioplit, El interzice să *fie închipuit*. Atributele Lui, așa cum au fost ele exprimate concis de Schonberg în *Moise și Aaron*, sunt:

De neînchipuit deoarece este invizibil;

deoarece este incomensurabil;

deoarece este veșnic;

deoarece este etern;

deoarece este omniprezent;

deoarece este omnipotent;

Omului i se cere o conștiință transcendentă.

vezi libertatea posibilă în politeism (Nietzsche) și, la Pavel, o practică deopotrivă monoteistă și monoteismul mai relaxat, mai omenesc, politeistă prin trinitatea, Tatal, Fiul și Sfântul Duh, Maica Domnului, sfinții, apostolii etc.

Acum, Geneza și

Căderea, Rușinea

Hegel

Cain și Abel. *Unul reprezintă cetate a pamanteasca, iubirea de sine, constructor, agricultor, cel ce prefăce, locuitor pe pamant. Celalalt, strain de pamant sau pe pamant*

teologia: ce face gândirea creștină? cum este subiectul cunoscător creștin(?) este principiul unui subiect cunoscător în general ce-si afla în Dumnezeu, în același timp, modelul, împlinirea absolută, perfecțiunea, Creatorul, deci, modelul. Credința este corespondența între model și subiect și ea revoca tehnicile de muncă în vederea pregătirii. conversia în cazul creștinilor este una nu de suflet

sau livresca cu una fulgeratoare, apricioasa in senul unei ininteligibilitati a cailor Domnului, o obscuritatii lui. Totodata, dar similar felului elinilor de a fi, adevarul este unul relevant, este unul data din capul locului prin intrupare, el precede omul si este un *cine* (eu sunt calea adevarul si viata), un dat, un deja de toti cunoscut dar nu si neaparat re-cunoscut, adevarul, persona este cel pastrat prin rugaciune, este un travaliul al pastrarii in sensul rememorarii si reminscenței platonice. Si acolo adevarul este stiut dar, de cele mai multe ori, din slabiciune unul uitat. Crestinismul, ca monoteism, aduce abolirea oricarei distante si, totodata, exaltarea ei intr-una de nerecuperat. (cel de la usa, cel ce asteapta)

Ar mai fi de adăugat aici, în acest miment, o scurtă descriere a status-ului creștin: omul este „căzut” și mântuit de Hristos, recuperat.

Status-ul lui este de a fi căzut și a fi în păcat, de aceea acest status nu provine de la Dumnezeu ci este acela în care omul s-a adus singur. Nu mai puțin, fiind creația lui Dumnezeu, omul este bun (trebuie să fie) prin esența lui.

Totuși, în chimia alcătuirii sale există acel ceva care, în anumite circumstanțe, provoacă posibilitatea căderii.

Status-ul actual este dat de originalitatea experienței de a fi în păcat, iar experiența este la rândul ei motivată de originalitatea raportului cu Dumnezeu. (pag.65) Heidegger.

A fi înăuntru, a fi înafara

A avea un continator presupune mai intai un continut si nu invers

Cine este acest continut?

In ce masura noi detinem aceasta conditie de a fi continuti?

Este aceasta intrebarea ce trebuie pusa constructiilor, spatiilor, incintelor, arhitecturii in sfarsit?

Daca a fi continut este primordial in cele doua continatoare de inceput si final (paradisul si imparatia cereasca) atunci arhitectura va fi interogata asupra puterii ei de cuprindere.

Este ea cuprinzatoare? de la care pornim putem gandi si celelalte

Original, a construi inseamna aplasmui spatii continatoare sau tot original a fi ca stare de cadere in timp, in afara, acest lucru este imposibil. Cu neputinta.

Sau, la un moment dat, ea isi pierde capacitatea de cuprindere?

Putem interoga arhitectura moderna in ce masura poate cuprinde, in ce masura ea mai este un continator a unui continut sau daca nu cumva ea este deja un dispozitiv pentru cel ce este de necuprins, pentru cel ce, original este transcendentul insusi.

După Pleșu credinciosii cred că a fi aruncat este o culpa, iar caderea protoparintilor este experiența inaugurală a ieșirii în afara vinovată.

Inocenta atotștiutoare vs. competența contrafacută, o exterioritate percepe o altă exterioritate.

A nu avea înăuntru, acesta este iadul. Parabola este un dispozitiv de re-aruncare înăuntru. Se poate spune că itineranta, „condiția călătorului” constituie lumea celor care vor să intre.

Isus însuși trebuie să facă experiența exteriorității (Matei)

Exterioritatea noastră, caderea noastră în timp, o condiție ontologică, este flancată pe de o parte de experiența o experiență a interiorității, cea a paradisului, iar la capatul celălalt al timpului de Ierusalimul ceresc. Ambele momente ale interiorității abolesc trecerea timpului și a istoriei, a corupției ei, făcând să irumpe odihna definitivă a învierii, a spațiului cetății. În definitiv recuperarea aceluia acasă.

Intervalul cuprins între cele două instanțe ale spațialității, așa zicând intervalul temporalității este un non loc, un ne-acasă, este experiența neliniștii și neîmplinirii pe care condiția exteriorității o impune, este locul calificat decăzut al verdictului Celui Intrupat:

cap. III, Cartea întâia „*Tu pe toate le umpli*” Sf. Augustin:

Nu simți oare nevoia să fii conținut de ceva, Tu, Care le conții pe toate, fiindcă pe cele pe care le umpli, Tu le umpli conținându-le? Căci nu vasele care sunt pline de Tine Te fac neschimbător; deoarece ele, chiar dacă s-ar sfărâma, Tu tot nu Te-ai revărsa, iar când Tu vei revarsă peste noi, Tu nu vei rămâne la pământ, ci ne vei ridica și pe noi, și nici Tu nu Te vei împrăști, ci ne vei aduna. Dar Tu, Cel Care le umpli pe toate, le umpli cu totalitatea Ta? Ori poate că întregul nu Te poate cuprinde în întregime și atunci el cuprinde numai o parte din Tine? Și poate cuprinde în același timp aceeași parte din Tine, ori fiecare parte conține numai câte ceva din Tine, și anume, părțile mai mari pe cele mai mari, și părțile mai mici pe cele mai mici? Așadar, există vreo parte a Ta mai mare și alta mai mică, sau Tu ești totul în toate părțile și nici un lucru nu Te poate cuprinde în întregime?. Sf. Augustin

Confesiuni ed. Humanitas 2007, pag.87. trad. Gh.I.Șerban

A fi înafară ca fatalitate a transcendentului

Dar ce este transcendența? ce înseamnă a transcende?: a *transcende* înseamnă a trece *dincolo*, a depăși, iar *transcendența* înseamnă, în consecință, *depășire*. *Transcendentul* indică un *dincolo* „în direcția căruia se împlinește depășirea și care o face, ca atare, necesară”¹. Acest „dincolo” este în măsura în care este opus unui aici ce se identifică *ca aici*, ca fiind de depășit. Un al treilea element al ecuației este cel ce ocupă rolul intermediarului, și anume, agentul transcenderii ca element ce împlinește depășirea.

Acel ceva care este de depășit și care se definește ca „ceea ce rămâne” este *imanentul*. Transcendentul se definește prin două situații de opozabil: transcendentul ca opus imanentului și transcendentul ca opus contingentului.

În prima situație, transcendentul depășește imanentul, adică, ceea ce rămâne de fiecare dată în subiect, într-un înlăuntrul, în conștiință, ca dat imuabil. O condiție a transcenderii este claritatea și duritatea de identitate a ceea ce este de depășit. Transcendentul este *în afara* conștiinței și, astfel, conștiința este concepută „ca hotar și ca zid și ceea ce se află situat în afara acestui zid înseamnă că a pașit dincolo de el, că l-a depășit”.

¹ Vezi introducerea lui G.Liiceanu pag. 55 op.cit. „*Repere ...*”

Transcendența, în viziunea lui Heidegger, nu este o depășire a unui hotar ce ar aparține subiectului și care îl separă de sfera exterioară și nu este o „relație cognitivă” a unui subiect cu un obiect ca o calitate suplimentară a subiectivității sale. Mai degrabă ea (transcendența) se poate desluși în patru moduri :

Transcendența este o constituție de ființă a subiectivității unui subiect, a *Dasein*-ului. Ești subiect în măsura în care transcenzi, subiectul nu ar fi subiect dacă nu ar transcende. *Dasein*-ul, cum spuneam mai sus, se poate raporta la ființare doar pentru că *Dasein*-ul este de fiecare dată ca transcendere.

Ceea ce se depășește este ființarea și nu marginea carcasei subiectului și, numai în măsura în care *Dasein*-ul este transcendere, ființarea devine *manifestă* pentru „subiect”. „Pentru că depășirea survine odată cu *Dasein*-ul și pentru că astfel ființarea care nu este *Dasein*-ul este depășită, ajunge o astfel de ființare ca ființare să se manifeste în ea însăși.² Astfel, ceea ce se depășește nu este o margine, o cezura a subiectului, ci ființarea însăși în care *Dasein*-ul se află în facticitatea sa. *Dasein*-ul este ontologic aruncat în lume și el, ca rest de împlinit și în grija ce-l pune de fiecare dată în fața lui însuși, *transcende lumea*. De aceea, acel ceva, către care se îndreaptă transcenderea, nu este un obiect și nici o ființare anume, ci „acel ceva pe care îl numim *lume*”. (s.m.FS)

Transcendența face parte din ființa *Dasein*-ului, este o constituție de ființă a lui. Fenomenul fundamental al transcendenței propriu *Dasein*-ului este expresia: *faptul-de-a-fi-în-lume*.

Fenomenul transcendenței ca depășire a ființării, ca ființare, trebuie de fiecare dată nuanțat. Pericolul principal, și aproape de neocolit, este acela, că, neantrenați fiind, riscăm să descriem felul de a fi al *Dasein*-ului născut din perspectivă fenomenologică cu limbajul tradițional al metafizicii, ca instituiri de opazabile, ca re-prezentare. Acest *fapt-de-a-fi-în-lume*, acest fapt de a fi în mijlocul a... nu înseamnă a fi lângă, printre, și nici orientate către, ca raportare la. Aflarea în mijloc ține de transcendță. „Ceea-ce-trece-dincolo și, astfel, se înalță deschizându-se trebuie, ca atare, să se situeze în ființare. *Dasein*-ul, ca *Dasein* situat, este *cotropit* de ființare, astfel încât, aparținând ființării, el este întru totul *pătruns afectiv* de către ea. (...) Ființarea cotopește *Dasein*-ul și prin această *cotropire* ce ține de transcendță, *Dasein*-ul a dobândit teren ferm în ființare, a obținut un „temei”.

În afară ca utopie. Vezi Stoichiță

„Imparatia mea nu este din lumea aceasta”.

.³ Orasul ideal, de tip monument, este un mit al sfarsitului, si ca atare va impune nu numai perfectiunea spatiului dar, mai ales, perfectiunea vietii.

Cetatea, ca salvare, se naste printr-o dubla opozitie : raportare la Paradis (dincolo de timp) si prin raportare la istorie ca ceea ce trebuie depasit (abolirea istoriei).

² Op.cit. G.Liiceanu pag.57. Vezi și „Ce este metafizica?”.

³ V.I.Stoichita / Efectul Don Quijote pag.15.

Utopia în căutarea unui loc, unui *statis* primordial, trebuie, în perspectiva stabilității sale, să experimenteze *ek-staticul* ca deplasare, prin schimbare de *statis*. “Tentația utopică este tentația de a trăi în simbol.”

Sunt câteva trasaturi caracteristice ale proiectului utopic, cetatea ideală :

- Manifestarea evidentă a **structuri**. Excesul de structură ca reflex al incoruptibilității spațiului, ca neclintire și dăinuire.

- Preeminenta planului** ca explicitare a cetății. Volumetria este a discursului iar planul este al desenului.

- “Planul cetății ideale urmează un simbolism corelat mișcării de **a centra** și de **a concentra**”⁴

- Excesul de structură** (simbolică pietrelor prețioase, diamantul, “aurul transparent” al Ierusalimului ceresc, “falansterul” lui Fourier” și “Civilizația relațiilor pure”-Mondrian

- Perfectiune, duritate, incoruptibilitatea, transparenta.**

- Excesul de structură, **intransigentă** să, controlul iradiant al oricărei organizări, pun în pericol posibilitatea vieții. “Excesul de structură transformă adesea utopiile în universuri **anorganice, inumane.**

- Suprapunerea Cetății ideale cu Regatul Mortilor** este spectrul care amenință orice <<utopie>>”.⁵

- Utopia este o fortareată, are un caracter defensiv.

- Nostalgia unei reînnoiri

Forme ale depășirii și îndepărtării.

Monakhos : *singur, solitar, însingurat, celibatar, înfrânat*, până la *unic sau unificat*, strâns în sine și în unitate. Monahul este un „însingurat” și un „înfrânat”, pentru că urmărește să devină „strâns în sine și în unitate”.

fuga de lume /deșertul/pustia: spațiu ca pură virtualitate, spațiu ca întindere pur geometrică, neîntinat și neînceput, *neumbrat*, spațiu etalon și disponibil modelărilor ce pot surveni. Pustiul trăiește momentul neutralității sale maxime la amiază, în piscul omogenității sale fără relief, un spațiu fără umbră. De unde analogia cu întinderea înglobantă a mării, varianta ei mineralizată, dar și a pădurii. (Jacques Le Goff)

În Vechiul Testament pustiul este mai degrabă un loc al încercării și al duranței decât un loc al solitudinii întreținute; un loc al rătăcirii „în care nu vrei să te așezi”. (Jacques Le Goff – *Imaginarul medieval* pag.98 ed. Meridiane 1991)

nelocalizabilul: transcendența este prin natura ei *nelocalizabilul însuși*. Într-un dincolo, ea reține în

⁴ Idem pag.18

⁵

inacesibilul: se naște la intersecția între intelectul uman fie el cât de perfecționat, și divinul solicitat

distanța: distanța este corelativul inaccesibilității funciare a divinului, este marca „căderii” și exilului

Parcursul : Febrilitatea parcursului, a itineranței, este stimulată de tocmai ilimitarea a ceea ce este

Jacob Taubes

- caci umblam in credinta nu in vedere. cand vezi nu mai este nevoie a sa vezi. Atentie, lucrurile vazute numai in semnificativitatea lor, ruinanta prin continutul exclusiv, lumea semnificatului, al lui *pentru ce?*. A crede este a acorda lucrurile privirea mea si a le reda, totodata, aura lor. intarzierea semnificatului, depasirea lui si conservarea totodata in aura, in ceea ce a trecut, ca si cum nu.
- in NT nu exista creatie, numai izbavirea.
- deus alienus, Dumnezeu strain intalneste in noi l]ceva la fel de strain. Straini pe acest pamant. Straini pentru ca suntem legati de alta instanta.
- Marcion, Dumnezeu creator si drept nu este Dumnezeu strain, tatal lui Iisus Hristos.
- manastirea este in esenta ei, ca misiune si celibat, pustiirea lumii acestei vetii, luandu-i-se samanta. Este o biserica practicante sau executanta a sfarsitului lumii.
- compromis: martyrium cottidianum, clasa monahala, din sec. XII casatoria ca sacrament.

In cretinism lucrurile sunt oarecum rasturnate si nu in sensul preeminentei privatului, in sensul intaietatii caminului fata de public, ci a unei aparitii, a unei trans-figurari ce descalifica oarecum pastrand ce a fost, dar depasind inspre un dincolo deopotriva privatul caminului si ceea ce pare public.

Vizibilitatea devine o hipervizibilitate, o supra, crestinul este hiper-expus unei supra-vederi intr-o supra-cetate, intr-o supra-comun. Mai vedem.

A vedea dublu: vederea proprie modernului. Astfel ca fenomenul uman nu mai este vizibil

Chateaubriand: vague des passions, starea nelamurita a pasiunilor (Geniul cretinismului)- Imaginatia e bogata, abundenta si minunata; existenta sarca, searbada si dezamagita. Cu o inima plina traime intr-o lume goala.

De unde un fenomen de “refractie” a cretinismului, refractie afectiva sub forma unui “dezgust fata de cele ale vietii”, a unei impresii de tristete, umbra de mizantropie. Sufletele ajung “straine in mijlocul oamenilor

Sinuciderea Lucretiei sau confuzia intre **rusine** si **castitatea** crestina: in timp ce castitatea

Privirea dublă, dubla genealogie, Gauchet Marcel - Dezvrajirea lumii...

Despre natura scindata , contradictorie a crestinului (coincidentia oppositorum): caci este deopotriva devotat (dubla devotiune) sau exaltat nesupunerii sale si deopotriva legitimat in nesupunere spirituala.

Un extaz resimtit in fata frumusetii neintinate a naturii creatia lui Dumnezeu si, in acelasi timp, o desertaciune “fara apel” a acestei vai a plangerii.

Aceasta tensiune rezultata din mentinerea egala a celor doi poli la nesfarsit, determina un profil specific al vietii profane a crestinului, un profil anume a facticitatii vietii cotidiene. Departe de orice (posibila) conciliere, departe de refuzul unui drum de mijloc rezonabil, crestinul va fi departe de lume in secretul de sine, surpat in asteptarea asteptatului si, totodata atent si respectuos si uimitor de eficient cu randuiala lumea.

Se ajunge la re-compunerea din dramatica sciziune a lumii (declasata de cuvantul Mantuitorului) a unui principiu unic si anume: **devotiune fata de invizibil si obligatiile fata de vizibil** cuprinse in interiorul uneia si aceleiasi persoane. m si de aici rezulta o solidaritate activ-eficienta cu aceea lume ce asociaza, inca, lumea cu supra-lume.

Eliberarea de tensiunea acestei nesfarsite contradictii este, spune Gauchet, fenomenul **Intruparii** si anume:

atestarea vie in inima credintei nu a mijlocitorului care s-a facut om si a patimit si a cunoscut contingentia limitarii prin moarte, ci a **distantei irecuperabile** dintre cele doua ordini de realitate. "Dumnezeu luand forma omeneasca este Dumnezeu care se dezvaluie a fi cu totul altul, atat de diferit , de indepartat, incat fara ajutorul revelatiei nu ar fi cunoscut de catre oameni" (p120).

Umanul si divinul prin Intrupare se separa definitiv , exista o ierarhie pamanteasca si una cereasca.

In figura Mantuitorului este mentinuta alteritatea definitiva a vizibilului si invizibilului , este intensificata chemarea din afara si intareste mobilizarea in vederea salvarii si in acelasi timp inchide paradoxal calea renuntarii, subliniaza, prin retragerea sa, iposibilitatea evadarii.

De unde o contorsioanata si specifica relatie cu vizibilul lumii: pe de o parte a te consacra preocuparilor privind mantuirea ta dar fara sa te abati de la aceasta lume, neinstalandu-te in afara ei ci dimpotriva investind-o cu maxima intesitate numai asa posibila. Protestantism.

Crestinul se acomodeaza cu diferenta lor si lucreaza la adancirea ei, la realizarea completitudinii acestei lumi, ca singura forma de a se ridica la inaltimea absolutului separat, ca implinire si celebrare a imensei alteritati impuse de dogma Intruparii.

Alteritatea fata de lumea sensibila ajunge sa ceara apropierea si transformarea integrala a acesteia ca radicala distanta fata de suprainsensibil. O contra-lume in lume, o artificializare a ei. Nu este vorba de o, implicita, acomodare practica, ci, dimpotriva, de o opozitie mai ra Putem spune ca odata cu fenomenul Intruparii, vizibilul este unul ce se construiesc, este unul, asa spunand, inventat. Modernitatea ca atare isi defineste problematica ca una construita, inventata.

Este vorba in ultima instanta de un refuz fundamental al datului imediat, al vizibilitatii ca atare, care in loc sa duca la abstragerea din el duce la transformarea lui, in locul ghestului contemplativ induce negarea lui sub forma unei intreprinderi asimilatoare care urmareste surmonarea ei si reducerea ei la altceva, a produce altceva decat este dat.

Asadar nimic nu mai este dat ca atare si nimic nu mai poate ramane asa. Spiritul este de acum productiv incepind de la un suport declasat, intins. Pentru un crestin aflat in aceasta radicala sciziune incepe era construirii subiectului si a subiectivitatii ca atare, a opozitivului subiect-obiect, a unei lumi aflata in fata lui de cunoscut si o cunosc in masura in care o construiesc.

Crestinul ce traieste lumea ca fiind cea mai familiara si totusi radical straina traieste in punctul privilegiat din care lucrurile se vad dar apar ca fiind-nefiind, in stranietatea lor. Lume este stranie adica ne-familiara totusi, aceeasi si radical diferita, lucrurile isi arata schema lor, principiul lor descarnat. Intr-un anumit fel crestinul este un pre-stiintific, el priveste depasind, prin transcendere (el este transcendentul insusi, grija etc), el detine privirea considerata ce izoleaza, prin procedeul desertificarii, desertaciune, scoate din locul lui obiectul supus privirii, etc.